

ಬಿಸಿಲು
ಬೆಳದಿಂಗಳು
ಡಾ. ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಶಿವಾಚಾರ್ಯ ಸ್ವಾಮೀಜಿ
swamiji@taralabalu.org

ಅತ್ಯತಿಷ್ಠದ ದಶಾಂಗುಲಂ!....

ಪುರೋಹಿತರು ಪಠಿಸುವ ಪ್ರಮುಖ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಮಂತ್ರವೂ ಒಂದು.

ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಾ ಪುರುಷಃ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಃ ಸಹಸ್ರಪಾತ್ |
ಸ ಭೂಮಿಂ ವಿಶ್ವತೋ ವೃತ್ತಾ ಅತ್ಯತಿಷ್ಠದ್ ದಶಾಂಗುಲಂ ||

ಋಗ್ವೇದದ ದಶಮಮಂಡಲದಲ್ಲಿ 90ನೆಯ ಸೂಕ್ತವಾದ ಈ ಋಕ್ಮನ್ನು “ಪುರುಷಸೂಕ್ತ” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ಪುರೋಹಿತರ ಕಂಚಿನ ಕಂಠದಿಂದ ಉದಾತ್ತಾನುದಾತ್ತಸ್ವರಿತ ಸ್ವರಗಳ ಎರಿಳಿತಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಲು ಇದು ಕರ್ಣಾನಂದಕರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಭೆಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಕುಂಭದೊಂದಿಗೆ ಸ್ವಾಗತಿಸುವಾಗ ಅಥವಾ ಪೂಜಾದಿ ಮಂಗಳಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಪುರೋಹಿತರು ಈ ಮಂತ್ರ ಹೇಳುವುದನ್ನು ಕೇಳಿದರೂ ಯಾರೂ ಇದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಗೊಡವೆಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ತಿಳಿಯದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವುದೂ ಒಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿರಬಹುದು.

ಯದಧೀತಮವಿಜ್ಞಾತಂ ನಿಗದೇನೈವ ಶಬ್ದತೇ |
ಅನಾಗ್ನಾವಿವ ಶುಷ್ಯಥೋ ನ ತಜ್ಜಲತಿ ಕರ್ಹಿಚಿತ್ ||

ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣೆ ಮಾಡುವವರೂ ಸಹ ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಪಠಿಸಿದರೆ ಅದು ಕೇವಲ ಬಡಬಡಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ವ್ಯಾಕರಣ ಮಹಾಭಾಷ್ಯದ ಪತಂಜಲಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳು. ಒಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಎಷ್ಟೇ ಒಣಗಿದ್ದರೂ ಅಗ್ನಿಯ ಸ್ಪರ್ಶವಿಲ್ಲದೆ ಹತ್ತಿ ಉರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಎಂದು ಅವರು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಮಂತ್ರದ ಅರ್ಥ ಗೊತ್ತಿರಲಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಿರಲಿ ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ಆಗಲೇಬೇಕು ಅಂತಹ ಶಕ್ತಿ ಮಂತ್ರಕ್ಕಿದೆ ಎಂದು ವಾದಿಸುವವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ‘ವಿಷವನ್ನು ನೀರೆಂದು ಕುಡಿದೆ, ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ’ ಎಂದರೆ ವಿಷದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ಕುಡಿದವನ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಆಗದೇ ಇರುತ್ತದೆಯೇ? ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆ ವಿಷ ಕುಡಿದನೆಂದರೆ ಸಾಯದಿರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಅದೇನೇ ಇರಲಿ. ತಿಳಿಯುವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡದೇ ಇರುವ ಹಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳೂ ಉಂಟು. ಎಷ್ಟೋವೇಳೆ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಕೇಳುವಾಗ ಶ್ರೋತೃಗಳು ಸಂಗೀತದ ನಾದಮಾಧುರ್ಯಕ್ಕೆ ಮನಸೋತು ಅದರ ಹಿಂದಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಸಾಸ್ವಾದನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಔತನಕೂಟಗಳಲ್ಲಿ ಮೆಲುದನಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಬರುವ ಸುಮಧುರ ವಾದ್ಯಸಂಗೀತವಿದ್ದಂತೆ. ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಾಗ ಅತಿಥಿಗಳ ಮನಸ್ಸು ವಾದ್ಯಸಂಗೀತದ ಕಡೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಕಿವಿಗೆ ಇಂಪಾಗಿ ಕೇಳುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಪಕ್ಕದವರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ಉಣ್ಣುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಮೌನವಾಗಿ ಉಣ್ಣುವಾಗ ಉಂಟಾಗಬಹುದಾದ ನೀರವತೆಯನ್ನು ಅದು ನಿವಾರಿಸುತ್ತದೆ.

ಇದೇ ಮಾತು ಸಿನಿಮಾ ಹಾಡುಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ರೇಡಿಯೋದಲ್ಲೋ ದೂರದರ್ಶನದಲ್ಲೋ “ನಿಮ್ಮ ಮೆಚ್ಚಿನ ಹಾಡು” ಕೇಳುವ ಇಂದಿನ ಯುವಕ ಯುವತಿಯರಿಗೆ ಆ ಹಾಡನ್ನು ಕೇಳಿದ ತಕ್ಷಣವೇ ನೆನಪಾಗುವುದು ಅದಕ್ಕೆ ರಾಗಸಂಯೋಜನೆ ಮಾಡಿದ ಸಂಗೀತಗಾರನಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ಹಾಡಿದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಗಾಯಕನೂ ಅಲ್ಲ; ಅವರ ಕನಸಿನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ನಟ-ನಟಿಯರು! ಆ ಹಾಡನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾ ಯಾವುದೋ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಅವರ ನೆಚ್ಚಿನ ಬೆಳ್ಳಿತೆರೆಯ ತಾರೆಯರು ಹಾವಭಾವವಿಲಾಸಗಳಿಂದ ನಟಿಸಿದ ಸಿನಿಮಾದೃಶ್ಯವು ಕಣ್ಣಿಂದ ಸುಳಿದು ಪುಲಕಿತದಾದಂತೆ “ಕರಿರಾಜ ಕಷ್ಟದಲಿ ಆದಿಮೂಲಾ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಕ್ಷಣ ಬಂದು ಒದಗಿದೆಯೋ ನರಹರಿಯೇ” ಎಂಬ ಭಕ್ತ ಕನಕದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ‘ಗಜೇಂದ್ರ ಮೋಕ್ಷ’ದ ದೃಶ್ಯ ಅವರ ಕಣ್ಣಿಂದ ಮೂಡುವುದಿಲ್ಲ! ಈಗಿನ ಯುವಪೀಳಿಗೆಯ ಮೇಲಂತೂ ಸಿನಿಮಾಪ್ರಪಂಚ ಎಷ್ಟು ‘ಪ್ರಭಾವ’ ಬೀರಿದೆಯೆಂದರೆ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸಭೆ-ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಲಾಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಹೇಳಿದರೆ ಅವರು ಹಾಡುವುದು ಶರಣರ ವಚನಗಳಾಗಲೀ, ದಾಸರ ಪದಗಳಾಗಲೀ ಅಲ್ಲ; ‘ಕಾಣದಂತೆ ಮಾಯವಾದನೋ ನಮ್ಮ ಶಿವ....ಕೈಯ ಕೊಟ್ಟು ಓಡಿಹೋದನೋ!’ ಎಂಬ ಸಿನಿಮಾ ಹಾಡು! ಅದನ್ನು ಋಷಿಯಿಂದ ಕೇಳುವ ತಂದೆತಾಯಿಗಳೂ ಇದ್ದಾರೆಂಬುದು ಖೇದದ ಸಂಗತಿ. ಮಕ್ಕಳು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಸಭಿಕರ ಕರತಾಡನ! ಶಿವ ‘ಕೈಲಾಸವಾಸಿ’ ಏಕಾದನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಬಹಳ ಕಷ್ಟಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ!

ಇನ್ನು ಪುರುಷಸೂಕ್ತದ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಬರೋಣ. ಅನುಷ್ಟುಪ್/ತ್ರಿಷ್ಟುಭ್ ಛಂದಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ 16 ಮಂತ್ರಗಳುಳ್ಳ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ನಡೆಸಿದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ವಿಧವಾದ ಅರ್ಥದ ಹೊಳೆ ಹೊರಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ: 1. ತಾತ್ವಿಕ ದರ್ಶನ, 2. ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ದರ್ಶನ ಮತ್ತು 3. ಸಾಮಾಜಿಕ ದರ್ಶನ. ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಮಂತ್ರದ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದಾದ ‘ತಾತ್ವಿಕ ದರ್ಶನ’ವಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇದನ್ನೇ ಆಧರಿಸಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ತಮ್ಮ ಒಂದು ವಚನವನ್ನು ಹೀಗೆ ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ:

ಜಗವ ನಿಕ್ಷೇಪಿಸಿದ ಕುಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷಯನಗಣಿತನು!
ಸಾಸಿರ ತಲೆ, ಸಾಸಿರ ಕಣ್ಣು, ಸಾಸಿರ ಕೈ, ಸಾಸಿರ ಪಾದ
ಸಾಸಿರ ಸನ್ನಿಹಿತ ನಮ್ಮ ಕೂಡಲಸಂಗಯ್ಯ!

ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆಚೆ ಇರುವ ವಿಶ್ವಚೈತನ್ಯದ ವಿರಾಡ್‌ರೂಪ ದರ್ಶನ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಆ ವಿಶ್ವಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಾವಿರ ತಲೆ, ಸಾವಿರ ಕಣ್ಣು, ಸಾವಿರ ಕೈ, ಸಾವಿರ ಪಾದಗಳು ಇವೆಯೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಶಾಬ್ದಿಕವಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸಿದರೆ ಹಿಂದೂಗಳ ದೇವರು ಎಂತಹ ವಿಚಿತ್ರ ಪ್ರಾಣಿ ಎಂಬ ಮೂದಲಿಕೆಗೆ ಗ್ರಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ವೈದ್ಯಕೀಯ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಆರು ಕೈಬೆರಳು, ಆರು ಕಾಲ್ಬೆರಳು ಇರುವ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಅಥವಾ ಎರಡು ಶರೀರಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಅಂಟಿಕೊಂಡು ಹುಟ್ಟುವ ಸಯಾಮಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು abnormal children ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ದೇವರು ಸಾವಿರ ತಲೆ, ಸಾವಿರ ಕಣ್ಣು, ಸಾವಿರ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನುಳ್ಳ ವಿಲಕ್ಷಣಕಾಯನಲ್ಲ, ಅಂತಹ ದೇವರೇನಾದರೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾದರೆ ಭಕ್ತರು ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು ಆರಾಧಿಸದೆ ಭಯಭೀತರಾಗಿ ಓಟಕೀಳುವುದರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ! ಮನುಷ್ಯನ ಅಂಗಾಂಗಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಮಾಡಿರುವ ಈ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಶಾಬ್ದಿಕವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸದೆ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ದೇವರು ಸಾವಿರ ತಲೆಯುಳ್ಳವನು ಎಂದರೆ ಸರ್ವಜ್ಞ (omniscient), ಸಾವಿರ ಕಣ್ಣುಗಳಿರುವನು ಎಂದರೆ ವಿಶ್ವಚೈತನ್ಯ (cosmic consciousness), ಸಾವಿರ ಕೈಯುಳ್ಳವನು ಎಂದರೆ ಸರ್ವಶಕ್ತ (omnipotent), ಸಾವಿರ ಪಾದಗಳುಳ್ಳವನು ಎಂದರೆ ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿ (omnipresent) ಎಂಬ ದಾರ್ಶನಿಕ ಅರ್ಥ ಈ ಮಂತ್ರದ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದೆ. ಇದನ್ನೇ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಈ ಮುಂದಿನ ವಚನದಲ್ಲಿ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಎತ್ತೆತ್ತ ನೋಡಿದೊಡತ್ತೆತ್ತ ನೀನೇ ದೇವಾ
ಸಕಲವಿಸ್ತಾರದ ರೂಪು ನೀನೇ ದೇವಾ
ವಿಶ್ವತಸ್ ಚಕ್ಷು ನೀನೇ ದೇವಾ
ವಿಶ್ವತೋ ಮುಖ ನೀನೇ ದೇವಾ
ವಿಶ್ವತೋ ಬಾಹು ನೀನೇ ದೇವಾ
ವಿಶ್ವತಃ ಪಾದ ನೀನೇ ದೇವಾ
ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವಾ!

ದೇವರು ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿ - ಅವನು ಇಲ್ಲದ ತಾಣವಿಲ್ಲ; ಅವನು ಚೈತನ್ಯಸ್ವರೂಪಿ - ಚಲನಶೀಲ; ಅವನು ಸರ್ವಜ್ಞ - ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಲ್ಲವನು; ಅವನು ಸರ್ವಶಕ್ತ - ಏನನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಬಲ್ಲವನು. ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳು ಇದನ್ನೇ ಅಲ್ಲವೇ ನಂಬಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದು ಮತ್ತು ಬೋಧಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವುದು! ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಕೊನೆಯ ಸಾಲು 'ಸ ಭೂಮಿಂ ವಿಶ್ವತೋ ವೃತ್ತಾ ಅತ್ಯತಿಷ್ಠದ್ ದಶಾಂಗುಲಂ' ಎಂಬುದು ತುಂಬಾ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದುದು. ಆ ದೇವರು 'ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸುತ್ತಲೂ ಆವರಿಸಿ ಹತ್ತು ಅಂಗುಲ ಮೇಲಿದ್ದಾನೆ' ಎಂದರೆ ಹತ್ತೇ ಅಂಗುಲ ಮೇಲಿದ್ದಾನೆಂದು ಕರಾರುವಾಕ್ಕಾದ ಮಾಪನವಲ್ಲ. ಆ ದೇವರು ಈ ವಿಶ್ವದ ಒಳಗಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇದರಾಚೆಯೂ ಇದ್ದಾನೆ ಎಂದರ್ಥ. ಪುರುಷಸೂಕ್ತದ ಈ ತಾತ್ವಿಕ ನಿಲುವಿಗೆ ಭಾಷ್ಯ ಬರೆದಂತಿದೆ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಈ ಮುಂದಿನ ವಚನ:

ಜಗದಗಲ ಮುಗಿಲಗಲ ಮಿಗಿಯಗಲ ನಿಮಗಲ
ಪಾತಾಳದಿಂದತ್ತೆತ್ತ ನಿಮ್ಮ ಶ್ರೀಚರಣ
ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಿಂದತ್ತೆತ್ತ ನಿಮ್ಮ ಶ್ರೀ ಮಕುಟ
ಅಗಮ್ಯ ಅಗೋಚರ ಅಪ್ರತಿಮ ಲಿಂಗವೇ...

ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಒಳಹೊರಗೆ ಆವರಿಸಿರುವ ಆ ವಿಶ್ವಾತ್ಮನನ್ನು ದಾರ್ಶನಿಕರು 'ಭೌಮ' (immanent) ಮತ್ತು 'ಭೌಮಾತೀತ' (transcendent) ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವ 'ದಶಾಂಗುಲಂ' (ಹತ್ತು ಅಂಗುಲ) ಎಂಬ ಪದಪುಂಜ. ಗಣಿತದಲ್ಲಿರುವ ದಶಮಾಂಶ ಪದ್ಧತಿಯ (decimal system) ತಾಯಿಬೇರು ಋಗ್ವೇದದ ಈ ಪುರುಷಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯರ ದೈನಂದಿನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿರುವ ಕುದುರೆ, ಹಸು, ಆಡು, ಕುರಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಾಕುಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ವರ್ಷದುದ್ದಕ್ಕೂ ಚೇತೋಹಾರಿ ಅನುಭವವನ್ನು ನೀಡುವ ವಸಂತ, ಗ್ರೀಷ್ಮ ಶರದ್ ಋತುಗಳು, ಕಣ್ಣೆವೆಗೆ ನಿಲುಕದ ವಿಶಾಲವಾದ ಹರಹು ಉಳ್ಳ ಅಂತರಿಕ್ಷ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮನುಕುಲದ ಅಪರಾಧಗಳಿಗೆ ಖಾಯಂ 'ಸಾಕ್ಷಿದಾರ'ರಾಗಿರುವ ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರ, ಬದುಕಿಗೆ ಆಸರೆಯಾದ ಗಾಳಿ, ಬೆಂಕಿ ಮತ್ತು ದಿಗ್‌ದಿಗಂತಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವುಳ್ಳ ಈ ಪುರುಷಸೂಕ್ತ ಎರಡನೆಯದಾದ 'ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ದರ್ಶನ'ವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು ಮೂರನೆಯದಾದ 'ಸಾಮಾಜಿಕ ದರ್ಶನ'ವನ್ನು ಪುರುಷಸೂಕ್ತವು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ:

ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಽಸ್ಯ ಮುಖಮಾಸೀತ್ ಬಾಹೂ ರಾಜನ್ಯಃ ಕೃತಃ |
ಊರೂ ತದಸ್ಯ ಯದ್ವೈಶ್ಯಃ ಪದ್ಧಾಂ ಶೂದ್ರೋ ಅಜಾಯತ ||

ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಶಬ್ದಶಃ ಅರ್ಥೈಸಿ ಆ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಚೈತನ್ಯನಾದ ವಿರಾಟ್ 'ಪುರುಷ'ನ ಮುಖದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ, ಬಾಹುಗಳಿಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರೂ, ತೊಡೆಗಳಿಂದ ವೈಶ್ಯರೂ, ಕಾಲುಗಳಿಂದ ಶೂದ್ರರೂ ಹುಟ್ಟಿದರೆಂದು ಅನೇಕರು ಪರಿಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸೂಕ್ತವು ಜಾತಿಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ, ಶ್ರೇಣೀಕೃತ ಸಮಾಜವನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ನಿಂದಿಸುವವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ 'ಯಾರಾದರೂ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯವೇ, ಭುಜ/ತೊಡೆ/ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯವೇ?' ಎಂಬ ಅನರ್ಥಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಿ ಲೇವಡಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಹಿಂದಿನ ಸಾಲನ್ನು ಓದುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲೇನಿದೆ? "ಮುಖಂ ಕಿಮಸ್ಯ ಕೌ ಬಾಹೂ ಕಾವೂರೂ ಪಾದಾವುಚ್ಯೇತೇ?" ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇದೆ. ಸಾಸಿರ ತಲೆಯ, ಸಾಸಿರ ಕಣ್ಣುಗಳ, ಸಾಸಿರ ಕೈಗಳ, ಸಾಸಿರ ಪಾದಗಳ ಆ ವಿಶ್ವಾತ್ಮನನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಾ ಅದರ ಮುಖ ಯಾವುದು, ಬಾಹುಗಳು ಯಾವುವು, ಪಾದಗಳು ಯಾವುವು ಎಂಬ

ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ನಂತರ ಅದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಉತ್ತರ 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಽಸ್ಯ ಮುಖಮಾಸೀತ್...' ಇತ್ಯಾದಿ. ಇಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ ಮತ್ತು ಶೂದ್ರ ಶಬ್ದಗಳು ಜಾತಿಸೂಚಕ ಪದಗಳಾಗದೆ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಕತನ 'ಪುರುಷ'ನನ್ನು ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಪರಿಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ವಿರಾಡ್‌ರೂಪಿಯ ವಿರಾಡ್‌ದೇಹದ ವಿವಿಧ ಅಂಗಾಂಗಗಳಿಗೆ ನೀಡಿದ ಹೋಲಿಕೆಯೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಆ ದಿವ್ಯಪುರುಷನ ತಲೆ, ತೋಳು, ತೊಡೆ ಮತ್ತು ಪಾದಗಳನ್ನು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಯ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ, ಭುಜಬಲದ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೂ, ವ್ಯಾಪಾರೋದ್ಧಿಮೆಯ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ವೈಶ್ಯರಿಗೂ, ಸೇವಾಕಾರ್ಯದ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಶೂದ್ರರಿಗೂ ಮಾಡಿದ ಹೋಲಿಕೆಯೇ ಹೊರತು ಈ ವರ್ಣಗಳ ಹೆಸರಿನ ಜನರ ಹುಟ್ಟನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ ಮಾತಲ್ಲ. 'ಚಂದ್ರಮುಖಿ' ಎಂದರೆ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಮುಖವುಳ್ಳವಳು ಎಂದರ್ಥ. ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿರುವ ಸೌಂದರ್ಯ ಅವಳ ಮುಖದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಅವಳ ಮುಖದಲ್ಲಿರುವ ಕಾಂತಿ ಚಂದ್ರನ ಕಾಂತಿಯಂತಿದೆ ಎಂಬ ಹೋಲಿಕೆಯೇ ಹೊರತು ಚಂದ್ರನಿಂದ ಅವಳ ಮುಖ ಹುಟ್ಟಿತು ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಆ ವಿಶ್ವಾತ್ಮನ ವಿರಾಡ್‌ರೂಪದರ್ಶನದಲ್ಲಾಗಲೀ, ಮನುಷ್ಯನ ಶರೀರದ ಅಂಗಾಂಗಗಳಲ್ಲಾಗಲೀ ಯಾವುದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಯಾವುದು ಕನಿಷ್ಠ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯ? ತಲೆ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೈ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಕೈ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ತೊಡೆಯಾಗಲೀ, ಕಾಲುಗಳಾಗಲೀ ಮಾಡಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಆರೋಗ್ಯಕರವಾದ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ವಿಶಿಷ್ಟ. ಯಾವುದನ್ನೂ ಹೀಗೆಳೆದು ಅಗೌರವಿಸಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ ಮತ್ತು ಶೂದ್ರ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳು ಜಾತಿಗಳಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದು ಸ್ವತ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ಪುರಾಣಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬೇಕು. ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ವರ್ಣೀಕರಣ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಆಗದೆ ಆಯಾಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬೌದ್ಧಿಕ ಮತ್ತು ಶಾರೀರಿಕ ಕ್ಷಮತೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ (ಗುಣಕರ್ಮವಿಭಾಗಶಃ) ಆಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ನಿರ್ಮಿತವಾದ. ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಈ ಯಾವ ವರ್ಣಗಳಿಗೂ ಸೇರದ, ಅನೈತಿಕ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಬಾಲಕ 'ಸತ್ಯಕಾಮ ಜಾಬಾಲ' ವೇದಾಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮಾಡಲು ಹೋದಾಗ ತಿರಸ್ಕೃತನಾಗದೆ ಗುರುವಿನ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ. 'ನಿನ್ನ ತಂದೆ ಯಾರು?' ಎಂದು ಗುರುವು ಕೇಳಿದಾಗ 'ನನ್ನ ತಾಯಿಯು ಅವರಿವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಚಾರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದು ಅವಳಿಗೂ ನನ್ನ ತಂದೆ ಯಾರೆಂದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವಂತೆ' ಎಂದು ಮುಚ್ಚುಮರೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಿಸ್ಸಂಕೋಚವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಬಾಲಕನ ಸತ್ಯನಿಷ್ಠೆಗೆ ಮನಸೋತ ಗುರುವು ಅವನನ್ನು 'ಸತ್ಯಕಾಮ' ಎಂದು ಹೊಗಳಿ ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ವೇದಾಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಪ್ರಕರಣ ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ ("ಸಮಿಧಂ ಸೌಮ್ಯ ಆಹರ. ಉಪ ತ್ವಾ ನೇಷ್ಯೇ. ನ ಸತ್ಯಾದ್ ಅಗಾ ಇತಿ" - ಛಾಂದೋಗ್ಯ 4.4.5). ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಗೋತ್ರಪುರುಷರಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಋಷಿಮುನಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಆಧುನಿಕ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ದಲಿತ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು. ಬಸವಣ್ಣನವರ ಈ ಮುಂದಿನ ವಚನವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ:

ವ್ಯಾಸ ಬೋಯಿತಿಯ ಮಗ
ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಮಾತಂಗಿಯ ಮಗ
ಮಂಡೋದರಿ ಕಷ್ಟೆಯ ಮಗಳು
ಕುಲವನರಸದಿರಿಂ ಭೋ! ಕುಲದಿಂದ ಮುನ್ನೇನಾದಿರಿಂ ಭೋ!
ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಕಬ್ಬಿಲ, ದುರ್ವಾಸ ಮುಚ್ಚಿಗ, ಕಶ್ಯಪ ಕಮಾರ್
ಕೌಂಡಿನ್ಯನೇಂಬ ಋಷಿ ಮೂರು ಭುವನವರಿಯೆ ನಾವಿದ ಕಾಣಿ ಭೋ!

ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕನಕದಾಸರು ಹೇಳಿದ್ದು: "ಕುಲ-ಕುಲ-ಕುಲವೆಂದು ಬಡಿದಾಡದಿರಿ, ನಿಮ್ಮ ಕುಲದ ನೆಲೆಯನೇನಾದರೂ ಬಲ್ಲಿದಾ ಬಲ್ಲಿದಾ?"

17.6.2009

ಶ್ರೀ ತರಳಬಾಳು ಜಗದ್ಗುರು

ಡಾ|| ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಶಿವಾಚಾರ್ಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರು
ಸಿರಿಗೆರೆ

